

Олеся Далєбіга
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ У МОВЛЕННІ ПРЕДСТАВНИКІВ ГУМАНІТАРНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У роботі розглянуто дискурсивні маркери на позначення хезитацій, які вживали в усному мовленні респонденти/ки з базовою освітою гуманітарного та технічного напрямів, а також двох вікових категорій. Було здійснено кількісний та якісний аналіз отриманих даних. Виявлено та описано відмінності у вживанні дискурсивних маркерів представниками/цями різних груп.

Ключові слова: мовлення, дискурсивні маркери, хезитації, гуманітарний, технічний, дискурс.

In the proposed work, we investigated discursive markers to indicate hesitation used by respondents from two scientific areas - humanities arts and engineering and industrial technology sciences, as well as two age categories. A quantitative and qualitative analysis of the data was carried out. The paper identifies and describes the difference in the use of discursive markers by representatives of different groups.

Key words: speech, discursive markers, hesitations, humanitarian, technical, discourse.

Пропонована робота є частиною ширшого дослідження, присвяченого структурним особливостям усного мовлення. Однією з важливих одиниць структури усного мовлення є дискурсивні маркери. Вони зв'язують частини усного дискурсу, допомагаючи встановити логічну послідовність, заповнити паузи між частинами висловлення тощо. Наприклад: «там», «власне», «скажімо», «тут», «в принципі», «знаєш», «як би». Дискурсивні маркери, дискурсивні одиниці, дискурсивні слова, прагматичні маркери, дискурсивні конективи, дискурсивні оператори – дослідники по-різному називають ці елементи дискурсу і по-різному їх трактують [1, с. 74; 2, с. 79]. У цьому дослідженні проаналізуємо такі одиниці дискурсу, що найбільш властиві саме усному мовленню. На позначення цих одиниць, услід за Д. Вердонік, А. Жганк та А. Пісанські Патерлін, вживаємо термін «дискурсивні маркери». Цей термін є співвідносним із вживаним Н. Богдановою терміном «дискурсивні одиниці» – такі

хезитаційні елементи, які використовують мовці під час спонтанного усного висловлення, для заповнення пауз, поки мовець обдумує подальше висловлення [3, с. 72-76]. За прикладом дослідників Д. Вердонік, А. Жганка та А. Пісанські Патерлін, зарахуємо до класу таких одиниць дискурсу хезитативи на кшталт «еє», «ем», «аа» тощо [4, с. 765]. Адже їх, як і «дискурсивні одиниці» у розумінні Н. Богданової, мовці також вживають для заповнення пауз у мовленні при подальшому плануванні висловлення.

У пропонованій роботі було досліджено дискурсивні маркери, які вживали у своїх відповідях респонденти/ки двох наукових напрямів – гуманітарного та технічного, а також двох вікових категорій – студентів/ок віком 17-24 роки, та фахівців/чинь-представників/ць старшого віку (24-60 років). Було здійснено кількісний та якісний аналіз отриманих даних. В цілому було проаналізовано відповіді 52 респондентів/ок – по 13 у кожній з груп (студенти/ки гуманітарного

напряму, студенти/ки технічного напряму, фахівці/чині гуманітарного напряму, фахівці/чині технічного напряму). Для здійснення статистичного аналізу було проведено t-тест Стьюдента для порівняння малих вибірок.

Результати статистичного аналізу. Статистичний аналіз вживання дискурсивних маркерів, які виконують функцію заповнення пауз у мовленні, показав, що студенти/ки математичних факультетів вживають більше дискурсивних маркерів у своєму мовленні, ніж студенти/ки гуманітарних факультетів. Втім, різниці між тим, скільки в середньому вживають у своїх відповідях дискурсивні маркери представники/ці технічних та гуманітарних спеціальностей старшого віку не виявилось. Також не виявилось різниці у вживанні дискурсивних маркерів між студентами/ками та фахівцями/чинями гуманітарного напряму і між студентами/ками та фахівцями/чинями технічного напряму.

Окрім загального статистичного аналізу щодо різниці в кількості вжитих дискурсивних маркерів між представниками/цями різних груп, було проведено також порівняльний аналіз вживання кожного з маркерів у різних групах.

Найуживанішими виявилися маркери «*ем / еє / аа / мм / мгм*» та «*ну*». У трьох групах опитаних дані розподілилися приблизно однаково, проте у представників/ць технічного напряму старшого віку маркери «*ем / еє / аа / мм / мгм*» зайняли нижчі позиції, ніж у інших групах.

Представники/ці гуманітарного та технічного спрямування:

Серед студентів/ок гуманітарного напряму більша кількість, ніж серед студентів технічного напряму, вжила такі маркери: «*там*», «*типу / тіпа*», «*от / вот* /

ось», «*в принципі*», «*знаєш / знаєте*», «*як би*». Між студентами/ками різних напрямів не було виявлено суттєвої різниці у вживанні маркерів «*власне*» та «*скажімо*».

Серед фахівців/чинь гуманітарних спеціальностей більша кількість опитаних, ніж серед фахівців/чинь технічних спеціальностей, вжила такі маркери: «*там*», «*власне*», «*скажімо*». Різниці у вживанні між представниками/цями обох напрямів старшого віку виявлено не було для таких маркерів: «*тіпа / типу*», «*от / вот / ось*», «*в принципі*», «*знаєш / знаєте*», «*як би*».

Суттєвої різниці між групами різних спеціальностей, незалежно від вікових категорій, не було виявлено у вживанні таких маркерів: «*ага*», «*по правді кажучи / власне кажучи / між нами кажучи / можна сказати / якщо так прямо сказати*», «*якось так*», «*ой*», «*значить*», «*не знаю*», «*так / да*».

В цілому студенти/ки гуманітарних спеціальностей виявили більшу різноманітність у вживанні дискурсивних маркерів, ніж студенти/ки технічних спеціальностей. Так само і фахівці/чині гуманітарних спеціальностей в цілому вжили більше різних дискурсивних маркерів, ніж фахівці технічного напряму.

Студенти/ки та представники/ці старшого віку

Серед студентів гуманітарних спеціальностей більша кількість, ніж серед представників цього ж напряму старшого віку, вжила такі маркери: «*типу / тіпа*», «*не знаю*», «*в принципі*». Серед фахівців/чинь гуманітарного напряму більша кількість, ніж серед студентів цього ж напряму, вжила маркери «*власне*» та «*скажімо*». Між представниками/цями різних вікових категорій гуманітарного спрямування особливої різниці виявлено не було у вживанні маркерів: «*от / вот / ось*» та «*так / да*».

Серед фахівців/чинь технічного напрямку більша кількість респондентів/ок, ніж серед студентів/ок цього ж напрямку, вжила маркери «от / вот / ось» та «так / да». Між представниками/цями різних вікових категорій технічного напрямку різниці не виявилось у вживанні таких маркерів: «типу / тіпа», «не знаю», «в принципі», «власне», «скажімо».

Суттєвої різниці між групами різних вікових категорій (незалежно від напрямку) виявлено не було у вживанні таких маркерів: «ага», «по правді кажучи / власне кажучи / між нами кажучи / можна сказати / якщо так прямо сказати», «якось так», «ой», «значить», «там», «знаєш / знаєте», «як би».

Тільки по одній особі з групи студентів/ок гуманітарних спеціальностей вжило маркери «як то кажуть», «короче», «розумієш», «тупо» (тобто в інших групах цих маркерів не вживали зовсім).

В цілому студенти/ки гуманітарних спеціальностей виявили більшу різноманітність у вживанні дискурсивних маркерів, які виконують функцію заповнення пауз у мовленні, ніж представники/ці цього ж напрямку старшого віку. А от між представниками/цями

технічного напрямку різних вікових категорій особливої відмінності у кількості різних дискурсивних маркерів виявлено не було.

Отже, можемо зробити деякі узагальнення. По-перше, в середньому студенти/ки математичних факультетів вживають більше дискурсивних маркерів у своєму мовленні, ніж студенти/ки гуманітарних факультетів, хоча різниці між іншими групами не виявлено. По-друге, вживання деяких дискурсивних маркерів може бути більш поширеним саме для представників/ць конкретних наукових напрямів чи вікових категорій, і менш поширеним для представників/ць інших категорій. По-третє, існують відмінності між кількістю різних дискурсивних маркерів, вжитих в цілому у кожній з груп: представники/ці гуманітарних спеціальностей виявляють більшу різноманітність, ніж представники/ці технічних, студенти/ки гуманітарних спеціальностей вживають більше різних дискурсивних маркерів, ніж представники старшого віку цього ж напрямку, але такої різниці не виявилось між представниками/цями різних вікових категорій технічного напрямку.

Список літератури

1. Ілик О. Класифікації дискурсивних слів у сучасному мовознавстві / Ілик Ольга // Лінгвістичні студії. – Київ, 2014. – № 28. – С. 73-81.
2. Лисецька Ю. В. Диференційні ознаки дискурсивних маркерів [Текст] / Юлія Лисецька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – Вип. 2 (84): Філологічні науки. – С. 79-82.
3. Богданова Н. О проекте словаря дискурсивных единиц русской речи (на корпусном материале) // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии : по материалам ежегодной Международной конференции «Диалог» (Бекасово, 30 мая – 3 июня 2012 г.). – Вып. 11 (18). – Т. 1. – Москва, 2012. – С. 71-80.
4. Verdonik, D. The impact of context on discourse marker use in two conversational genres. / D. Verdonik, A. Žgank & A. Pisanski Peterlin // Discourse studies. – 2008. – №10(6). – P. 759-775.